

نمایش «کجایی ابراهیم» روایتگر آخرین ساعات زندگی شهید ابراهیم هادی و جانفشانی او و یارانش در کانال کمیل است به نویسندگی و کارگردانی «لیلی عاج»

در طول سال‌های جنگ تحمیلی هنرمندان بسیاری بطور خودجوش دست به کار شدند و آثار ارزشمند و ماندگاری از خود به یادگار گذاشتند. در این ارتباط هنرمندان تئاتر با پرداختن به موضوع جنگ و مسائل رزمندگان، تئاتر دفاع مقدس را شکل دادند. با پایان گرفتن آتش جنگ هنرمندان بیشتری با اشتیاق و علاقه‌مندی به این نوع تئاتر روی خوش نشان دادند و توان و هنر خود را در این جهت به کار گرفتند، اما این رویکرد دوام زیادی نیاورد و تئاتر دفاع مقدس چند سالی است که به محاق فراموشی رفته و امری مربوط به گذشته تلقی می‌شود. پیرامون این موضوع گفت‌وگویی با رحمت امینی پژوهشگر حوزه تئاتر و کارگردان انجام داده‌ایم که پیش رویتان قرار دارد.

چندو چونی پیرامون تئاتر دفاع مقدس در گفت‌وگو با رحمت امینی، پژوهشگر و کارگردان تئاتر

صحنه در انتظار راویان مقاومت

■ از تئاتر دفاع مقدس چه خبر؟ آیا فعالیت تحت این عنوان وجود دارد؟

تئاتر دفاع مقدس تابعی از تئاتر کل کشور است و یکی از بخش‌های تئاتر کشور است. زمانی که کلیت تئاتر با توجه به وضعیت کرونا تقریباً یک چهارم شده، بالطبع فعالیت تئاتر دفاع مقدس هم تحت تأثیر قرار گرفته است، البته تئاتر دفاع مقدس نسبت به قبل رونق چندانی ندارد، گرچه قبلاً هم رونق آنچنانی نداشت و نهادهای ذیربط سال‌های زیادی است که چنانکه باید و شاید از این نوع تئاتر، حمایتی به عمل نمی‌آورند. با وجود این با بازگشایی «تماشاخانه سرو» که با حمایت حوزه هنری یکی دوسالی است راه‌اندازی شده ما شاهد به صحنه رفتن کارهایی با عنوان تئاتر دفاع مقدس هستیم که البته برای این نوع از تئاتر کشور با این همه مضامین ارزشمند کافی نیست.

■ تئاتر دفاع مقدس چه دوره‌هایی را طی کرده و اوج آن چه زمانی بوده است؟

تا چند سال بعد از جنگ تحمیلی، یعنی از سال ۶۸ به این سویک دوره چهار، پنج ساله اوج تئاتر دفاع مقدس بود. در این دوره جنگ تازه تمام شده بود و رویدادها و خاطراتش توسط برخی از

هنرمندانی که اتفاقاً خودشان در جنگ حضور داشتند تبدیل به آثار درخور توجهی شد و افرادی همچون؛ علیرضا نادری، سید حسین فدای حسین، مهرداد رایانی مخصوص و امثالهم که جنگ را دیده بودند و درام‌نویسی را هم بلد بودند دست به کار شدند و اتفاقات خوبی در آن دوران به وقوع پیوست. همچنین جشنواره تئاتر دفاع مقدس که توسط بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس که آن سال‌ها برگزار می‌شد کمک شایانی به رونق تئاتر دفاع مقدس می‌نمود اما با دور شدن از سال‌های جنگ، افراد کمی به سراغ تئاتر دفاع مقدس می‌روند؛ آنانی هم که قدم در این وادی می‌گذارند با نقدهای غالباً غیر منصفانه‌ای روبه رو می‌شوند.

■ اساساً به چه تئاتری می‌توان عنوان تئاتر دفاع مقدس داد و آیا اطلاق چنین عنوانی صحیح است؟

بله! به لحاظ موضوعی صحیح است. اگر بخواهیم تئاتر بعد از انقلاب را از نظر موضوعی تقسیم‌بندی کنیم مطمئناً یکی از موضوعات می‌تواند تئاتر دفاع مقدس باشد، اما اینکه بتوانیم آن را ژانر ویژه‌ای در نظر بیاوریم خیر، این نوع تئاتر ژانر نیست اما به‌دلیل اینکه در

■ آیا با توجه به ابعاد انسانی جنگ تحمیلی

کشور ما جنگ بزرگی رخ داد و ۸ سال مقاومت پر از خاطرات و روایت هاست، قطعاً یکی از انواع نمایشنامه‌ها و اجراهایی که می‌تواند روی صحنه برود اجرایی با موضوع دفاع مقدس است. ■ آیا می‌توانیم از این نوع تئاتر با عنوان تئاتر فصلی یاد کنیم؟ اگر آری چه عواملی باعث فصلی شدن آن شده است؟

بلی متأسفانه! چند عامل مهم را می‌توان برای این وضعیت نام برد، یکی اینکه دستگاه‌هایی که باید بطور ویژه به این موضوع بپردازند، بودجه کافی اختصاص نمی‌دهند. اگر هم بودجه مختصری اختصاص دهند می‌خواهند دخالت‌های زیادی داشته باشند و در نتیجه که هنرمند می‌نویسد و می‌آفریند تأثیر مستقیم داشته باشند. این دو عامل مهم باعث شده که هنرمندان اقبال چندانی به این نوع از تئاتر نداشته باشند. تئاتر در ماهیت خود ناچار از رفتن به سوی موضوعات چالشی است و این خوشایند برخی دستگاه‌های اجرایی نیست. این نکته موجب شده

تئاتر دفاع مقدس فصلی و در دوره‌های زمانی خاصی با تعداد اندکی کارروی صحنه برود و در بقیه سال پرونده‌اش بسته بماند. ■ آیا با توجه به ابعاد انسانی جنگ تحمیلی

مقدس رشد نکرد؟

بررسی بمب شیمیایی کشف شده وارد ایران شد. طی سه روز بازرسی فعالیت‌هایی در شهر سردشت با همکاری نهادهای ذیربط در استان آذربایجان غربی صورت گرفت. خوشبختانه این بازرسی به‌صورت موفقیت‌آمیز انجام شد و تیم بازرسی توانست اطلاعات، آمار، تحلیل‌ها و نمونه‌هایی که لازم داشت به‌دست آورد و پس از بررسی آنها را با خود ببرد و در مقر سازمان مورد آزمایش قرار دهد و به نتیجه برسد که این سلاح شیمیایی است یا نه. پس از پایان روز سوم این کار با موفقیت و بدون حادثه انجام شد و گزارش بازرسی تنظیم و توسط طرفین امضا و نهایی شد تا نتیجه اعلام شود. ■ فاجعه بمباران شیمیایی سردشت در تاریخ هفتم تیرماه ۱۳۶۶، روزی که هرگز فراموش نخواهد شد شاید کمتر کسی بداند که سردشت اولین شهری بود که بعد از جنگ جهانی اول و تصویب کنوانسیون‌های منع سلاح‌های شیمیایی چهار بار پی‌ریزی ساختمان حفاری می‌کرد، در عمق دو متری با یک بمب شیمیایی عمل نکرده مواجه شد. این کارگر موضوع را با سرعت به مسئولان گزارش داد و مسئولان سردشت اقدامات لازم را برای بررسی موضوع توسط کارشناسان در دستور کار قرار دادند. انجمن دفاع از حقوق مصدومان شیمیایی سردشت نیز از سازمان منع گسترش سلاح‌های شیمیایی OPCW در لاهه درخواست کرد تا برای بازرسی و ختنی کردن بمب به ایران سفر کنند. این موضوع باعث شد تا هیاتی از سازمان منع گسترش سلاح‌های شیمیایی به‌عنوان تنها مرجع رسمی بین‌المللی برای انجام سلاح‌های شیمیایی به سردشت سفر کنند. این تیم با ۵ متخصص در قالب هیأت بازرسی بین‌المللی برای

بمباران شیمیایی سردشت، جراحاتی که پس از گذشت سی و چهار سال هنوز بر تن بسیاری از مردم سردشت باقی مانده است

باز خوانی جنایت صدام در سردشت

■ همکاری بیش از ۲۰۰ شرکت غربی در تجهیز عراق به سلاح‌های شیمیایی

برنامه سلاح‌های گستر جمع‌ی عراق از سال ۱۳۵۹ آغاز و در بخش شیمیایی در سال ۱۳۶۱ با کمک تعدادی از شرکت‌های امریکایی با استفاده از گاز BW اعیصاب و سارین توسعه یافت. توانمندی عراق در تولید گاز‌های شیمیایی با مشارکت و حمایت بسیاری از شرکت‌های اروپایی و امریکایی و سایر کشورها صورت گرفت. بیش از ۲۰۰ شرکت غربی در تجهیز عراق به سلاح‌های شیمیایی دست داشتند که از این میان ۴۰ شرکت متعلق به آلمان است.

طبق گزارشی به سازمان ملل در جنگ اول خلیج فارس، عراق از ۱۵۰ شرکت آلمانی، امریکایی و انگلیسی تجهیزات نظامی دریافت می‌کرد که آلمان ۲۷ شرکت خصوصی و دولتی بیشترین سهم را در برنامه اتمی و شیمیایی عراق داشت و امریکا با ۲۴ شرکت و انگلیس با ۱۱ شرکت مشارکت فعال داشتند. ■ موافقت بیش از ۵۰ کشور با پروتکل ۱۹۲۵ طی جنگ جهانی اول مبنی بر عدم کاربرد جنگ افزارهای شیمیایی

روند سریع ساخت جنگ افزارهای شیمیایی جدید و کاربرد وسیع آن طی جنگ جهانی اول و مهم‌تر از همه برانگیخته شدن احساسات عمومی باعث شد بیش از ۵۰ کشور معاهده‌ای مبنی بر عدم کاربرد جنگ افزارهای شیمیایی را در ژنو امضا کنند که به پروتکل ۱۹۲۵ ژنو معروف شد، اما تصمیمی درباره منع ساخت و انباشت این سلاح‌ها گرفته نشد و موجب توسعه این سلاح‌ها در کشورهای غربی شد و بدین شکل روش‌های تولید بسیاری از ترکیبات شیمیایی به دست آمد. سرانجام پس از دو دهه مذاکرات فشرده

به نظرم اگر بخواهیم در یک مقایسه اجمالی بین سینما و تئاتر چه در ایران و چه در جهان قیاسی انجام دهیم، سینما هم به لحاظ تکنیر فیلم و هم به لحاظ به نمایش در آمدن برپرده سینما و هم در مدیومی به نام تلویزیون جای خودش را بین مخاطبان خیلی باز کرده است. سینما یک هنر عمومی‌تر است، در حالی که تئاتر یک هنر فرهنگی‌تر و ویژه قشری از جامعه است. اگر چه در تئاتر هم در کل جهان نمونه‌های مردم پسندش هم وجود دارد. در هر صورت مسئولان هم گویی به سینما بیشتر روی خوش نشان می‌دهند و با سینما می‌توانند درواقع توجهات را به خودشان جلب کنند و تئاتر بویژه تئاتر دفاع مقدس همیشه هنر مظلومی بوده است.

■ آیا از نبود متن‌های مناسب می‌توان به عنوان یکی از علل کم رونقی تئاتر دفاع مقدس نام برد؟

بله، البته دلیل هم دارد زیرا نویسند متن حمایت نمی‌شود. اگر نویسند حمایت شود، به تبع آن اجرا هم حمایت می‌شوند و قاعدتاً تولید شکل می‌گیرد. بنابراین تقاضا برای اجرای تئاتر با موضوع تئاتر دفاع مقدس بالا رفته و چرخه تولید رونق می‌گرفت. حال آنکه نویسند انگیزه ندارد در موضوع دفاع مقدس نمایشنامه بنویسد یعنی با چه امید و انگیزه‌ای بنویسد؟ بنابراین نبود متن‌های مناسب برای تئاتر دفاع مقدس و نبود متن‌های خوب یکی از دلایل وضعیت فعلی تئاتر دفاع مقدس است.

■ برای احیای تئاتر دفاع مقدس بیرون از چارچوب دستگاه‌های دولتی، با ایجاد رابطه میان تولیدکنندگان و هنرمندان و سوزنه‌های دفاعی آیا می‌توان اقدام مؤثری نمود؟

قطعاً بله! اما به سختی، چون حتی در این صورت هم به حمایت دستگاه‌های اجرایی نیاز خواهد بود. برای رونق تولید در حوزه تئاتر دفاع مقدس باید مخاطب را در نظر گرفت. اگر اجرایی مخاطب را جذب کرد احتمالاً دستگاه‌های اجرایی را هم مجاب به حمایت می‌کند و حمایت دستگاه‌ها، نویسندگان را راغب به تولید اثر مورد توجه می‌نماید. برای به راه افتادن این چرخه نیروی اولیه لازم است که باید با همکاری نهادهای حامی و روحیه بسیجی وار هنرمندان شکل گیرد.

■ به نظر شما برای رونق بخشی به تئاتر دفاع مقدس چه اقداماتی لازم است؟

برای رونق بخشی به تئاتر دفاع مقدس، ابتدا باید رونق بخشی به اصل تئاتر و چیه همت باشد. تئاتر نزد مسئولان عالی رتبه اعم از دولتی و سایر دستگاه‌های ذیربط همواره به جای اینکه به عنوان یک هنر مقوم فرهنگ باشد در آیین نامه شورایعالی فرهنگ عمومی با همین عنوان از آن یاد شده، به عنوان چرخ پنجم مطرح بوده است. از این رو ما باید ابتدا مقوم فرهنگ عمومی بودن تئاتر را در ذهن‌ها جا بیندازیم البته ممکن است حواشی‌ای پیرامون آن وجود داشته باشد و ممکن است تئاتر‌هایی روی صحنه برود که واجد پیام‌های نامناسب باشد، که آنها قابل حل است و آنها را می‌شود کنار گذاشت. باید به مجموعه هنرمندان دست اندرکار تئاتر اعتماد کرد تا تئاتر بطور کلی و تئاتر دفاع مقدس که می‌تواند زوایای مختلف جنگ را که هنوز ناگفته‌های زیادی دارد به نمایش درآورد و این مستلزم حمایت جدی است.

برای رونق بخشی به تئاتر دفاع مقدس، ابتدا باید رونق بخشی به اصل تئاتر و چیه همت باشد. تئاتر نزد

مسئولان عالی رتبه اعم از دولتی و سایر دستگاه‌های ذیربط همواره به جای اینکه به عنوان یک هنر مقوم فرهنگ باشد که در آیین نامه شورایعالی فرهنگ عمومی با همین عنوان از آن یاد شده، به عنوان چرخ پنجم مطرح بوده است. از این رو ما باید ابتدا مقوم فرهنگ عمومی بودن تئاتر را در ذهن‌ها جا بیندازیم البته ممکن است حواشی‌ای پیرامون آن وجود داشته باشد و ممکن است تئاتر‌هایی روی صحنه برود که واجد پیام‌های نامناسب باشد، که آنها قابل حل است و آنها را می‌شود کنار گذاشت. باید به مجموعه هنرمندان دست اندرکار تئاتر اعتماد کرد تا تئاتر بطور کلی و تئاتر دفاع مقدس که می‌تواند زوایای مختلف جنگ را که هنوز ناگفته‌های زیادی دارد به نمایش درآورد و این مستلزم حمایت جدی است.

یک عکس یک خاطره

دعا کنید به شهادت برسیم که مشتاق شهادتیم

روز ۱۹ تا ۲۱ خرداد ۱۳۶۰ در سالن سینما ساحل، جنب هتل فجر - روبه‌روی کارون مراسمی با عنوان همایش جنگ و جهاد با هماهنگی و مسئولیت اینجانب - مسئول تبلیغات جبهه و جنگ - برگزار شد. برای این مراسم از آیت‌الله دکترسیدمحمد حسینی بهشتی، حجت‌الاسلام محمد منتظری و محمدعلی رجایی نخست‌وزیر نیز دعوت

به‌عمل آمده بود که عبدالله جاسبی معاون به‌جای شهید رجایی در این همایش حاضر شد. این همایش با هماهنگی علی شمخانی فرمانده وقت سپاه خوزستان، محمد غرضی استاندار وقت خوزستان، غلامرضا فروزش ریاست جهاد سازندگی و معاونین ایشان و جلوه دهند. همچنین نسل‌های جوان و بعدی ایران باید بدانند که این فاجعه توسط سفاک‌ترین کشورها علیه مردم مظلوم ایران انجام شد و تا سالیان سال این فاجعه و عوارض آن ادامه دارد.

هوایما وضعیت قرمز شد. ناچار ایشان را از هوایما پیاده کردیم. شهید مظلوم آیت‌الله دکتر بهشتی آنجا خطاب به جمع ما گفتند: «دعا کنید به شهادت برسیم که مشتاق شهادت هستم». روز بعد شهید محمد منتظری را به منطقه عملیاتی شاه‌داگان، آبادان و ماهشهر بردیم. برای دیدار با فرماندهان و رزمندگان، ایشان آنجا برای آنها سخنرانی نمودند و فردای آن روز به تهران برگشتند.